

HONDERT GENEES HEEL
en
SNYKONSTIGE - AANMERKINGEN
van
Cornelis Stalpart
vander Wiel

HONDERT SELDZAME AANMERKINGEN,

SO INDE

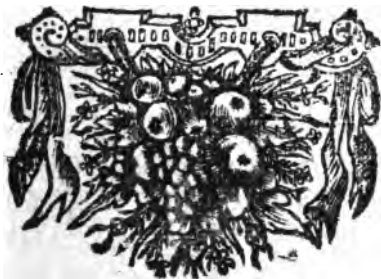
Genees- als Heel- en Sny-konst,

M E E S T

By eygen ondervinding, van tijt tot
tijt, vérgadert, en opgestelt.

D O O R

CORNELIS STALPART vander WIEL,
Stads Doctor in's Graven-hage.

AMSTERDAM,

By JOHAN ten HOORN, Boekverkoper
over het Oude Heere Logement. 1682.

BIBL. UNIV.
GENT

1974 B. 203

(10)

T O E - G I F T

O P

D' A A N M E R K I N G E N .

Extract of *wyt-treksel eens Briefs*, van
d' Heer Cornelis Nieulandt de Brede-
rode Zalr., *wiegens den Staat der Ver-*
eenigde Nederlanden, *in sijn leven als*
Politijquen Raadt naar Angola afgeson-
den, *houdende aan d' Heer Godefroy,*
Raadt en Syndicus, of Voorspraak van
't Regt des Volks tot Geneve, *geda-*
teert den 23. Marty 1643. inde Stadt
van St. Paglo de Loando in 't Konink-
rijk van Angola.

IK en schrijve U niet nieuws vandese werelt,
 alwaar ook so veel niet en gebeurt dat'et waar-
 dig zy, daar van te spreken, insonderheyt
 aan sodanig een, die al siet, wat'er gespeelt wert
 op't *Tonneel van Europa*; Ik brande van begeerte
 (also de drie jaren van mijne verpligting aan
 mijne Heeren en Meesters verlopen zijn) om
 daar veel liever eenen ledigen Kijket, als alhier
 mede van 't spel te zijn, alwaar 't ook onder hoe-
 danigen Persoon.

Z

Het

Het is waar, Ik handele hier met *Koningen, en Princen*, en ben van haar-lieden geëert, en met eerbieding van haar bemint; En onder alle de onse, en mangelt my ook geen ontzag: Maar wat ist? Dat alles mag my niet vermaken, nog ook het allerminste genoegen geven, vermits 't verr' afwesen van mijne beste Vrienden, en insonderheyt, om dat geen middel heb, haar te dienen, sodanig ik my verpligt gevoele.

Wy leven hier onder een gedeelte vanden Hemel, seer quaat voor die 'et ongewent zijn, en weynig zijn'er die 't ontspringen sonder tol te betalen met de Doot, of ten minste met een seer sware krankheyt: Godt heeft my door sijne goetheyt tot nog toe bewaart, Ik wil hoopen dat hy vervolgen sal met my sijne genade te bewijzen: Heeft hy 't anders met my besloten, sijnen wille geschiede.

In haar selven is d'aarde hier onvrugtbaar, en brengt geene, of weynige vrugt-bomen voort, die wat dogen. Langs de Rivieren is'er geen gebrek van *Oragnie, Citroen, Lamoen-bomen*, en andere *Brasilsche* Vrugten en *Europische* Kruiden, maar de Bouwing kost daar veel, vermits de groote meenigte van Slaven, diemen daar toe nodig heeft. Aan *Schapen* en *Ossen* is'er ook geen mangel, nog aan geene tamme, of wilde *Verkens, Harten, Hinden*, en wilde *Geysen*, vintmen'er met menigte, ook seer veel wilt-braat, als *Faisanten, Veltboenders, Wagtels*, maar van een ander

der geveerte of, gepluynte als d'onse, en van uytnemende goede smaak. Wilde *Ganssen*, *Eyngvogels*, *Talingen*, *Corluven*, *Sneppen*, en andere by onsonbekende Water-vogels. Wilde Beesten zijn'er in overvloed, als den *Olyphant*, *Leeuw*, *Tyger*, *Wolven*, en *Buffels*, wonderlijk verwoudig. En inde Wateren de *Crocodil*, het *Zee-paart*, en de *Meerminne*. Binnen wyder in 't Landt zijn'er nog andere als *Rhinoceroten*, de *Zebra*, welk het snelste beest in 't lopen is, dat men onder de Son vindt. Ook den *Een-hoorn*, die de Swarten *Bembe* noemen, en *Poccambe*. Ik heb 'er een Hoorn van, dan die is van andere gedaante, als die gene, welk men in *Europa* voor sodanige verkoopt. Ik ben verskert dat den *Een-hoorn* hier wert gevonden, hoe wel selden; Dan tot nog toe, heb ik geen proeve van desselvs Hoorn gehad, hoewel de Swarten my t'samen uyt eene mondt verskeren, datse van uytnemende kragt is, tegens allerley Fenijn, hoewel ik meer vertrouwe eenen *Lapis Bezaar*, die my gegeven is van die grootte, als een Hoender-ey, vermits die door d'ervarentheyt my beter bekend is. Andere vreemdigheden vintmen hier seer weynig: En ('t geen een Monster gelijk is) *Africa* en brengt niet Monsteragtigs op dese Kust voort; 't en waar een *Ziele*, geheel *Barbarisch*, en onbegrijpsaam van reden, in't meeren-deel van die *Mooren*: De Burgerlijkste onder haar zijn die van *Congo*, die ook van 't beste

oordeel zijn. Ik ontvang somtijts brieven vanden *Konink*, en van zijn *Broeder den Hertog van Bawba*, die wat reux hebben van menschen verstant, maar de rest is een vergaarsel van lasteren of gebreken, Eyndlijk mijn Heer, &c.

Op de TOE-GIFT.

DAar is doorgaans veel twist, en geknibbel geweest of 'er ook eenen opregten *Een-boorn*, en sodanig eene zy, als de H. Schriftuur getuygt.

Om hier op te antwoorden, dientmen voor afte weten, dat 'et woort *Een-boorn*, tweefints by de Schrijvers verstaan wert: En hier van daan komt 'et, dat veele, door dien dit van malkander niet wel is onderscheyden geweest, gedwaalt hebben.

Onder 't woort *Een-boorn*, worden dan in 't algemeen begrepen, en verstaan, alle Dieren, die eenen Hoorn op 't hoofd hebben, van hoedanigen slag men veele soorten vindt.

Volgens 't seggen van *Laurentius Catalanus*, *Apo- teker te Montpellier*, en ook andere meer, zijn 'er vier geslagten van Gedierten, welke met een eenigen Hoorn op t, hoofd versien zijn.

Als 1. Vogelen, waar onder hy den *Dynon in Moorenlandt* stelt. Dat 'er een-hoornige Vogels in *Aethiopiën* gevonden werden, getuygt ook *Aelianus Libro 17. de Hist. Animal. cap. 10.* Maar hy heeft den Hoorn aldaar onder een brede betekening beschreven, te weten voor alle uytpruyling die na een hoorn gelijkt.

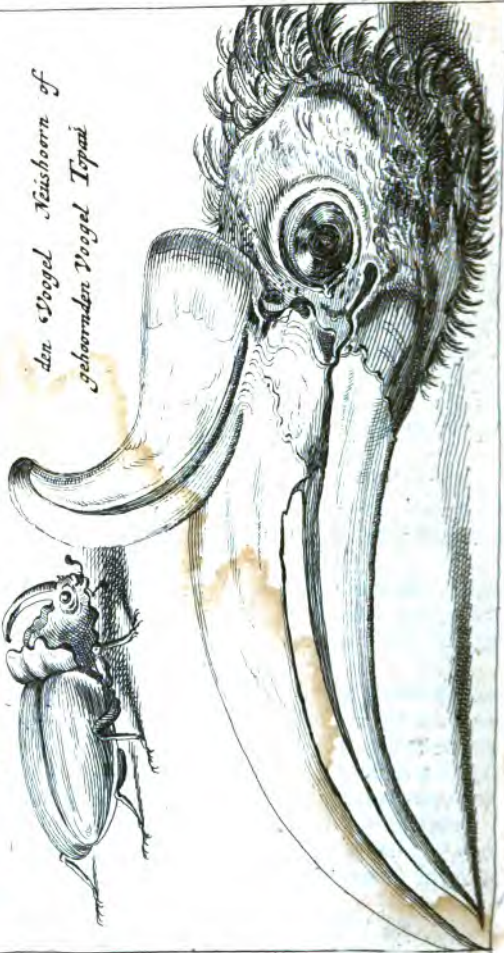
Bartholinus cap. 7. de Unicornu, pag. mibi 46. segt: Dat de Vogels eygentlijk geen Hoornen, maar wel uytwassen hebben.

Scaliger exercitat. 231. num. 5. segt: Dat het *Eylandt Catigan*, 't welk inde *Zee Sur* gelègen is, Vogelen

den Eenhoornigen Scallebijter

den Voogel Neushoorn of
gehoornen Voogel Topai

gelen voortbrengt, so groot als Hoenders, die gehoort zijn.

Maar *Wormius cap. 17. fol. miji 293.* verstaat daar door, die Vogel, welke d' *Indianen Topau*, en andere de Vogel *Neus-hoorn* noemen: Ik selfs heb den hooftschedel, met een gehoorden Bek deses Vogels in mijne bewaring, dewelke my van een *Oost-Indiavaarder* ter handt gestelt is, en is de selve, ten opsigte van sijn grooten Bek, seer kleyn, en niet veel grooter, dan d'hoofspan van een Gans: maar de snavel is weynig min, dan een half elle lang. Den Hoorn, de welke aan 't bovenste gedeelte des Beks vast gewassen is, bevint men dik, en eenigfints krom na agteren omgebogen, en van gelijke selfstandigheit als den voorz. Bek, maar hol, dun, en sagt, en van sodanige stof, als de schulpen der Zee-krabben, ruym een vierendeel elle lang, en ook in sijn ommetrek of dikte ruym so veel lengte uytmakende.

2. Zijn onder de Geslagten der Dieren, die met eenen Hoorn begaaft zijn, ook Visschen, waar onder den *Vletif*, of *Illetif* is, zijnde een soort van Waterdieren, daar van *Joh. Renodæus libr. 3. mat. med. cap. 24.* en *Thom. Bartholin. de Unicornu cap. i 4. fol. 92.* geschreven hebben. Van andere soorten der Visschen met eenen Hoorn, hebben *Olaus* en *Albertus* gehandelt: waar onder ook behoort, den genen daar *Clusius* gewag van maakt, *lib. 6. Exot. cap. 17.* en *Bartholin fol. 93.* Als ook den *Zee-hont*, of *Haa*, by den selven also genoemd, *Epist. Med. centur. 1. fol. mihi 373.* En ten laatsten den *Zee-Een-hoorn*, *Narhval* genoemd. *Idem de Unicornu cap. 15.*

3. Eenige *Sprink-hanen*, daar *Plinius* van vermaant, dewelke den voornoemden *Catalanus*, als ook den *Visch Vletif* (waar van terstont vermaant is) segt onder sig te hebben.

Wormius maakt gewag van een zoort van *Scalleby-*

ters, met eenen Hoorn. Soo ook *Bartholinus de Unicornu*, cap 8. fol. 53. Alwaarmen deselve na 't leven kan uygebeelt sien, als ook by *Moufetus de Insectis*. *Albertus Magnus*, en *Ulyffes Aldrovandus*, hebben ook een seer net verhaal vande gehoornde *Serpenten of Slangen* gedaan. Siet hier van *Bartholin. de Unicornu* fol. 55. cap 18.

4. Sekere Viervoetige Dieren, die yeder (als in den beginne gesegt is) eenen Hoorn hebben, waar onder sommige den *Rhinoceros*, of Neus-hoorn gerekent hebben, hoewel die eygentlijk twee hoornen is hebbende.

Onder de Viervoetige Dieren met eenen Hoorn, zyn ook de *Onagri* of Woud-Ezels inde Wildernissen van *Morenlandt* sig onthoudende, begrepen Als ook de eenhoornige Ossen, Koeyen, en Buffels, diemen inde selve Landen bevindt, gelijk ook sommige Peerden in *Indien*.

En in sommige Landen, voornamentlijk in *Africa*, seker slag van *Geyten*, waar onder de *Oryges* behoren; van welke laatste men den voornoemden *Bartholinus de Unicornu* fol. 62. 69 en 73 kan nasien: Waar van ook *Aristot. 2. de Hist. Animal* cap. 1. en *libr. 3. de Partib. cap. 2.* als ook *Martial libr. 13. Epigram 95.* mitlgaders *Juvenalis in Satyra XI. vers 140.* vermaan doen. En ten laastten den opregten Eenhoorn by d' *Indianen Carcazonus*, en by d' *Arabiers, Persianen, Tarters, &c* *Carcand* en *Carcandan* genoemt, gelijk ook sulx *Ælianus, Hist. libr. 16. cap. 20* getuygt; hoewel den selven verscheide benamingen, na de Gewesten, daar hy sig onthoudt, gekregen heeft.

Dit zy aldus gesproken in 't algemeen vanden Eenhoorn.

Maar in 't bysonder, wert door 't woort *Eenhoorn* verstaan een sekere, en eygene soort van Dieren alleen

alleen, die maar eenen Hoorn hebben, en also by uytnameetheit *Een-hoorn* genoemd werden, waar van wy oock alhier eygentlijk spreken: en komt'et hier op aan, of'er dese nu ter tyt zy, of niet?

Sommige willen staande houden, dat den opregten *Een-hoorn* ten tijde der Zondtvloet gebleven zy, en dat te desen dage, sijne Hoornen (die in *Bohemia*, *Misnia*, en inde uytterste Landtpalen van *Thuringen*, inde groeven der Aarde uytgedolven werden, slegts alleen overig souden zyn.

Maar *Thomas Brown* in sijn Boek vande algemene dwaalingen in 't 23. Hoofst stuk pag. mihi 301. segt: Dat dit brokken en stukken vande Steen *Ceratites* zyn, doorgaans genoemd *Cornu fossile*, of onderaartschen Hoorn waar van velerley slag inde Kolken der Aarde, in verscheidene plaatsen van Duytslandt, gevonden, en voor den waren, en opregten *Een-hoorn* verkogt, of vereert werden; 't welk maar alleen steenmakende veranderingen van eenige harde stoffen zyn, als van Hoorn, van Tand, van Been, en Takken van Bomen, waar van sommige so onvolkomenlijk verandert zyn, datse den reuk, en eygenschappen van hun oorspronk behouden, gelijk den voordemden Schrijver van stukken eens *Esschen- en Walnoten-booms* verhaalt.

Hoedanige *Deusingius*, *Dissert. de Unicorn* § 39. fol. mihi 278. oock wel in *Hollant*, insonderheit inde *Venen*, en oock wel 't anderen tijden, in 't *Groenigerdiep*, als mede in 't *Graaffschap Meurs*, en elders meer segt gevonden te zyn. Van dese schrijft oock *Sennertus* in *Epitom. naturalis scient. libr. v. cap. 14 de Lapid. & Gemm.* fol. mihi 74.

Maar dese stenen, of valsche Hoornen kunnen vanden waren en eygentlijk so genoemden *Een-hoorn* ligtelijk onderscheiden werden, want d'opregte is hardt en vast, so datse nauwlijx geschrapt, ik late

ftaan, gefstoten soude kunnen werden: En ook aande Tong gebragt zynde, blijftse daar niet aan kleven, als wel dese uytgedolvene Steen doet, die niet hardt is, maar even sodanig, offe in 't vyer gebrandt en gecalcineert was, waaromse dan ook gemakkelijk gebroken, en gefstoten kan werden, en gelijk als gezegelde Aarde, aande Tong vast blijft hangen.

Behalven dit alles kanmen ook uit de natuer bewyfen trekken, dat 'et gantsche geslagt der *Een-boornen* met de Zondtvloet niet en is verloren gegaan, om dat andersints die uytnemende Nature, van mangel en gebrek soude moeten beschuldigt werden: Want ook van een Mensch, die eenen Vinger ontbreekt, en kan niet gesegt werden, dat hy, ten opsigt vande delen, die hem volkomen stellen, t'eenemaal vomaakt zy.

De Godlijke voorfigtigheyt doet ook het tegendeel blijken, want de kloeksinigheyt, en uytstekende Wysheit van den Schepper aller dingen, is so groot geweest, tot d'onderhouding vande Volkomenheit, en 't Geheel-Al des Werelts, dat ook die algemene en allergeweldigste Zondtvloedt, geene soorte van Dieren heeft kunnen t'onderbrengen en uytdegen: Siet hier van *Genes.* 6. v. 29. 20. en *Gen.* 7. v. 2. 3. 8. 6. Want daar zyn doeter tydt wel vele Dieren in 't bysonder, maar gene soorte derselver in 't geheel vergaan.

So dat 'et derhalven schandelijk soude zyn te zeggen, dat 'er yets uit de Werelt is weg-genomen, door welkers gebrek deselve van hare eefte volmaaktheyt soude berooft en ontset zyn. Want daar is geen oorzaak waarom deselve, indiense oit van te voren volmaakt geweest is, nu onvolmaakt soude genoemd werden, ten waar yemandt godlooslijk den Alder-goedertierensten en Almagtigsten Regeerder en Bestierder aller dingen, van sijne Voorforge wilde doen afwy-

afwijken. Daarom heeft dien uytstekenden der Wysgerigen, die door 't natuerlijk ligt der Philosophie of Wijs-begeerte, veele dingen doorgrondt heeft, welte regt vast gestelt, dat de Nature, inde zoorten aller dingen te behouden, niet gebrekkig is: Want so veel'er vanden eersten *Maker* aller *Schepselen* eer-tijds voort-gebragt zyn, so vele (seggt hy) moet men voor vast houden, dat'er tot het eynde aller Eeuwen sullen overblyven: en hoewel men enige soorten in 't bysonder onder 't getal van veele of weynige vindt, datse echter noit t'eenemaal sullen t'ondergaan, en vernietigt werden.

Dat'er niet alleen Dieren met eenen Hoorn in het voorhoofd versien, maar ook daar-en-boven den *Eenhoorn* by uitstekingheit also genoemt, en van alle andere viervoetige Dieren, met eenen Hoorn in het voorhoofd geschapen, seer veel verschillende, gevonden werden, is openbaar uyt verscheyde Texten der H. S. als *Num. 23. v. 22. 24. Num. 24. 8. Dent. 33. v. 17. Hiob. 39. v. 1. en 9. Ps. 22. v. 22. Ps. 29. v. 6. Ps. 92. v. 11. Esaias 34. v. 7.* Alle welke Getuygenissen van Heylige; en met Godts Geest begaafde Mannen, niet voor, maar na de Zondt-vloedt zyn voortgebragt, en kan uyt alle dese *Schriftuer plaassen* den aart des opregten *Eenhoorns* ligtelijk bekend werden.

Staat ook mede hier op te letten, dat de H. Schrift niet alleen den *Eenhoorn* noemt, maar dat deselve ook seer uitstekende gelijkenissen en af-beeldsels maakt, die vande natuer deses viervoetigen Diers genomen, en op Vrome, ja ook op *Christum* selfs, mitsgaders ook op Godtlose menschen, met een sonderlinge lering, en vertroosting toegepast zyn, het geen voorwaar niet geschieden soude, indien'er geen *Eenhoorn* inde Werelt was.

Hier by komt, dat de H. S. dit Beest seer vele Eysenschappen toeschrijft, als daar zyn:

1. De wreetheit desselfs, gelijk blijkt uit Job cap. 39. v. 12. &c. *Sal den Een-hoorn U willen dienen? Sal hy vernagten aan uwe kribbe? Sult gy den Eenhoorn met sijn touw aande Voren binden? Sal by de leegte agter U eggen? Sult gy op hem vertraouwen, om dat sijne kragt groot is? En sultje uwen arbeyd op hem laten Sultje hem gelouven, dat hy U zaat sal weder brengen, en vergaderen, tot uwe Dorsch-vloer?*

Door dele wyt uytgebreyde, en milde reden *Fehova*, wert te kennen gegeven, dat den Een-hoorn door gene konst kan getemt, door gene banden in dwang gehouden, en door gene weldaden, of sagtigheyt, kan dwêe gemaakt werden, daar nochtans d' allerwreestte Dieren, als *Leeuwen, Tijgers, &c.* op andere tyden, door de konst van hare jonkheyt af, tam gemaakt zyn: Gelijk noch onlanx sulx d'ervarentheyt alhier in den Haag, in den Jare 1682. op de Jaar-merkt ontrent die twee terstont genoemde felle Dieren ons geleert heeft. Hierom wert dit Beest van *Plinius* ook 't alderwoedenste genoemd.

2. Syne uytstekende, en bysondere sterkte, waar van *Fehova* selfs op 't voor-verhaalde 14. vers van het 39. cap. *Jobs* aldus is sprekende: *Sultje U vertrouwen stellen op sijne grote kragt?*

En *Num. 23. v. 22.* segt *Bileam* van 't *Israëlitische Volk*: *Godt heeftse uyt Egypten uytgevoert, sijne kragten zyn als eenes Eenhoorns.* Onder 't woort sijne, wert alhier niet verstaan Godts, wiens Hoorn (verstaat hier door Rijk) een, en wien het alles onderworpen is, maar des Volks van *Israël*, als in het 8. vers van 't vier en-twintigste cap. des voorsz. Boeks *Numeror.* verder blyken kan.

3 Syne moedigheyt, dewelke *Bileam* door sekere gelijkenisse, inde twee voor-verhaalde Schriftuer-plaatsen, met heerlijke lof is uytbreydende, als hy van 't Heyr-leger der *Israëlit*en seght: *Godt heeft het Volk*

Volk Israël uyt Egypten gevoert, wiens kragt (of moedigheyt) is als eenes Eenhoorns. Siet ook Ps. 29. v. 6. alwaar vande jonge Eenhoornen geſeggt wert: De Stemme des Heeren doet de Cederen van Libanon (verſtaat de Hoge en Verhevene inde Werelt) huppelen alſeen Kalf; Den Libanon, en Sirion als een jonk Eenhoorn.

4 En ten laaſten zyne onbedwingelijke Wiltheit, want agtervolgens 't ſeggen van Job. cap. 39. v. 12. &c kan niemand den Eenhoorn temmen:

Maar hier tegen ſchijnt te ſtrijden de volgende Schriftuer-plaats, vanden *Algemeynen Seyntbrief des Apostels Jacobi cap. 3. v. 7.* *Want alle nature (legt hy) beyde der wilde Dieren en der Vogelen, beyde der Kruypende, en der Zee-dieren wert getemt, en is getemt geweest vande Menſchelijke Nature.* Doch men moet alhier verſtaan, dat ſulx inder daat niet geſchieden kan, wanneerſe inde Wilderniſſen alreets een geruymen tyt gewent, en voor heen aan haar ſelven overgelaten geweest zyn: Want men leeft niet dat den Eenhoorn op die wyſe oyt getemt is geweest, Maar ſchoon men ſulks op de voor-verhaalde wyſe niet doen kan, ſo moet men daarom juyſt niet ontkennen, dat'er 't vermogen niet ſoude zyn, om ſulx door de konſt uyt te werken, als'er maar bequame gelegentheyſe toe verſchaft wert: Want waarom ſou dit niet even op deſelve wyſe en infodanigen geval konnen geſchieden, als vande Tygers en Leeuwen terſtont geſeggt is, wanneer deſelve noch jong en Zuygelingen zynde, gevangen wierden?

Dat nu d'Eenhoorns niet *actuelijk* getemt werden, komt daar van daan, dat hare Jongen, om redenen die hier boven van d'Oude zyn verhaalt, te weten wegens der ſelver wreet- en wyltheit, als mede om datſe ſig in eensame plaatſen onthouden, beſwaarlijk, ja bykans onmogelijk konnen bekomen werden.

Tot

Tot den aart van dit wilde Beest behoort ook de wyfttekenheit fijns Hoorns, want defe wert niet alleen inde Heylige Bladeren met deftige woorden hoog verheven, als *Deuteron. 33. v. 17.* alwaar *Moyfes* vande Stamme *Jofephs* segt: Syne Hoornen zyn als Hoornen des *Eenboorns*, met defelve fal hy de Volkeren te famen ftoten, tot aande eynden des Landts. En *Pf. 92. v. 11.* segt *Davidt* van fijn Ryk (of ook wel van dat vande *Meffias*) gy fult mynen Hoorn verhogen gelijkeenes *Een-boorns*: Maar defelve wert noch daar-en-boven, ten huydigen dage, by de Lief-hebbers der *Genees-konft*: ja ook zelfs by de *Barbaren*, en Inwoonders van die Landen, daar defelve figh onthouden, in grote waarde, en voor een aller-uytneement Tegen-gift des fenijns gehouden.

Wel is waar, dat inde Heylige Tale de woorden *Monoceros*, of *Eenboorn*, en *Rhinoceros* of *Neus-hoorn*, eene gemeenfchap van Naam en beduyding hebben, als waar door verftaan wert, hy is verhoogt, of hoog geworden, waarom dan ook die woorden, foo hier en daar onder den anderen gemengt, en de een tydt *Een-boorn*, en d'ander tydt *Rhinoceros* van d'Uytleggers der H. Bladeren overgefet werden: Want fo wert het *Hebreefch* woort *Rem* of *Reem* vande 70. Overfettters doorgaans vertaalt *Monoceros*, als uyt *Numerar. 23. v. 22.* en uyt andere *Schriftuur-plaatfen* meer, die hier boven genoemt zyn, bekend is. Maar de gemeene *Latijnsche* Overfetting, heeft die in *Moyfe* en *Job* geduyt op de *Rhinoceros* of *Neus-hoorn*, en inde *Pfalmen* en *Efaia* op den *Eenboorn*. Men bevint ook, dat den *Outvader Hieronymus* dan 't een dan 't ander Dier daar door verftaan heeft, om dat in sommige plaatfen der H. S. niet en staat eenen Hoorn alleen, maar hoornen in *plurali numero*, of in 't getal van vele, waar door dan een verwerring foude

stoude schijnen veroorzaakt geweest te zyn, indien den voornoemden Outvader, dit aldus had overgeset: *Heere verlost my vande Hoornen der Eenhoornen, Ps. 22. v. 22.* Want het is bekend (hoewel somtigel dit tegen-spreken) dat den *Rhinoceros* twee Hoornen heeft: d'een beneden 't voorhoofd, na de neus toe, daar mede hy den *Elephant* aanvalt, en sijnen Buyk doorboort, en d'ander, die wat kleynder is, boven sijn Hoofd na de Nek toe.

Dat den *Rbeem* twee Hoornen toege-eygent werden, blijkt ook vut *Deuteron. 33. v. 17.* welke plaats *Hieronimus* segt op den *Rhinoceros* te sien, om dat den eygentlijk genoemden *Eenhoorn*, maar eenen Hoorn heeft.

Dat'er den *Neus-hoorn* twee heeft, sulx geeft ook onder andere, *Martialis libr. Spectaculorum, Epigram. 22.* te kennen, seggende:

Namque gravem gemino cornu sic extulit Ur-
sum:

factat ut impositas Taurus in Astra pilas.

Pausanias een Grieks Schrijver, getuygt ook *libr. 9:* dat den selven niet eenen, maar twee Hoornen heeft, d'een vry groot (seggt hy) boven de Neus uytkomende, en d'ander wat kleynder, doch seer sterk, wat meer agterwaarts inde Nek.

Hier mede komt ook *Scaliger* over een, *Exercitat. 205.*

Den nauwkeurigen Onderfoeker, *Pater Hieronimus Portugeeszsch Jesuit* (seggt *Simon de Vries*, in sijne *Curieuse Aanmerkingen, der Oost en West-indische dingen fol. mibi 1203.*) Ichrijft den Neus-hoorn ook twee Hoornen toe, wanneer hy dusdanig spreekt, inde *Nieuwe Beschrijving van Moergr-landt*, inde *Hoog-*
duyt-

Duytse Taal anno 1670. uytgekomen: Dat den Een-hoorn niet te confunderen staat met 'et Dier Abada, of Neus-hoorn (gelijk gemeenlyk pleeg te geschieden) blykt uyt de verscheydensheyt der namen, wyl 't eens Neus-hoorn, of Rhinoceros, en 't ander Een-hoorn wert gebeten, welke beyde namen (seg' hy) een en 't selve Dier niet te gelijk kunnen gegeven werden. Daar- en-boven sijn dese Dieren aan lighaam en ledematen merkelyk onderscheyden. So heeft den Een-hoorn een langen, en regten Hoorn, van een voortreffelike werking tegens 't Vergif. Den Rhinoceros, of Abada heeft 'er twee, eenig-sints krom of gebogen, en niet so kragtig, alhoewelse ook tegens 't fenyn gebruykt werden. Hier en boven verschillente in verw', in maaksel van voeten, huyt, kop, &c. alles te lang om hier te verhalen.

Wou'er Schoutens in 't derde Boek van sijn Oost-Indische Reys-beschrijving, fol. mihi 124 segt: Dit Dier by de Portugelen Abada genoemd, is niet wel levendig te bekomen, van wegen dessels sterkte, en groot geweld. Sijnen Hoorn is so lang niet, als die van d' Een-hoorn, en heeft ook die vande Monoceros eene geheele andere forme of gedaante. Den Rhinoceros is korter van beenen, en heeft by na een Verkens-muyt, maar wat spits'er. Sijnen Hoorn groeyt boven op de Neus-gaten uyt, die onder vry diken scherp na boven opgaande wert bevonden, en vertoont sig doorgaans bruynagtig groen, maar niet geheel swart, gelijk sommige (dog verkeerdelyk) geschreven hebben. Die grauw is, of na de wisse kant helt, wert duyrt verkogt. Want selfs wert desen Hoorn in Indien seer geacht: Men siet ook nog een Hoorn, maar wat kleyn-der op des Neus-hoorns schoft, regt boven de voorste beenen.

Of nu de geene welke den Rhinoceros, maar eenen Hoorn toeschrijven, den anderen kleynen Hoorn, voor genen Hoorn aangemerkt hebben, of dat 'er verscheyde geslagten van dese Neus-hoornen zyn, d'eene maar eenen,

en d'andere twee Hoorns hebbende, is tot nog toe onseker, hoewel sulks waarschyntjik is, also eenerley slag van Dieren, in verscheydene Landen ook dikmaals eenige verscheydentheyt in haar gestalte vertoonen: gelijk dan ook de Bokken in sommige gewesten maar eenen Hoorn, in andere twee, en in nog andere drie hoornen hebben. Idem 1203. En geschiet ook een groote verandering inde hoornen der Harten en andere dieren meer, na het Landt en de Gewesten daar de selve sig onthouden.

Dat'er een opregten en eygentlijk also genoemden Een-Hoorn is, getuygen ook de Gedenk-schriſten van veele geleerde Mannen, als daar sijn onder de oude *Philetus*, *Ælianus*, *Plinius*, *Cæsar*, *Albertus*, en andere verscheyde beroemde latere Schrijvers.

Philetus een *Grieks* Auteurs maalt dit Dier cap. 30. aldus af: Den Een-hoorn is een Beest, 't welk door byten en schoppen seer woedende is, en in 't midden van sijn voorhoofd een vreesselijken Hoorn heeft, die niet hol is, nog ligt, of glad en effen, gelijkmen die ontrent andere Dieren wel gewaar wert, maar rouw, oneffen en gestreept, of gedrayt, so scherp als een pijl, regt uytgaande, en niet krom, maar swart van boven tot onder toe, behalven alleen aanden top: met dese komen over een *Ælianus Variar. Hist. libr. 16. cap. 20* en *Plinius libr. 8. cap. 21. fol. mihi 138*. Welke alle seggen dat dit wilt Beest noyt gevangen wert, gelijk sulks ook *Solinus Polyhystor* bevestigt, cap. 65. fol. mihi 199 en *Gregorius libr. 31. moral. cap. 13*.

Iulius Cæsar libr. 5. de Bello Gallico, pag mihi 246. Gedenkt dat in 't *Hercinische* of 't *Hartzwaldsche* van outs digt, en seer groot, dog naderhant alleynskens om verr² gehouwen *Bosch*, eertijts velerley slag van wilde Dieren waren, diemen op andere plaatsen niet gewent was te sien, waar onder hy een Os van gedaante als een Hert, noemt, op 't midden van welkers voorhoofd, tusschen d'oyren eenen langen Hoorn,

Hoorn gezien wert, meer regt uyt gaande, dan die Hoornen, welke by ons bekend zijn.

Paulus Iovius in 't 18. Boek *finer Historien*, sprekende van 't Rijk der *Gogianers* in *Africa*, en vanden oorspronk des *Nijls*, segt: dat d'Inwoonders van dat Rijk, verzekeren dat aldaar vliegende *Draken* voortgebracht werden, als ook den *Een-hoorn*, van gedaante als een jong Paart, aschgrauw van verw, hebbende den hals met maanen beset, en den baart als een Bok, met een hoorn op de kop, twee ellebogen lang, en datse groote kragt tegens 't fenijn heeft.

Montanus in sijne beschrijvinge van *America*, in 't derde Hooft-stuk van *Nieuw Nederlands*, fol. 125. segt: Op de Grensen van *Canada* worden nu en dan Beesten gezien, gelijkende eenigzints na een Paart: hebbende gesplitste klauwen, ruyge maanen, een hoorn regt aan 't voorhoofd, een staart als de wilde Swijnen, swarte oogen, een Harten-hals, en beminnen dese de alderwoefte Wildernissen, sijn schuw voor malkander, sulks 't Manneje noyt nevens 't Wijfje weydt, dan alleenlijk wanneerse tot voortteling sig met den anderen vermengen: Dan leggense haar wreetheyt af, maar so haast de Teel-tijt over is, vallense niet alleen ander wilt, maar haar cygen geslagt aan.

Den selven pag. 214. segt, dat op 't Eylandt *California*, in 't Koninkrijk *Quivira*, wilde paarden zijn met een grooten hoorn in 't voorhoofd, een Wefels vagt, Harten-kop, korten hals, en maanen ter eenre zijde af-hangende, dunne beenen, en Geyte-voeten.

En in sijn wonderen van 't Oosten, daar hy van groot en kleyn *Iava* schrijft, pag. *mibi* 150. Datmen op *Basman*, in kleyn *Iava*, Een-hoornen vint met *Buffels* hayr, *Oliphants* voeten, een hoofd seer gelijk eens wilden Swijns, welke als *Varkens* inde slijk vroe-

gen,

ten, en uyt wiens voorhoofd een dikke en swarten Hoorn puylt, en wiens tong met prikkels, allerley Gedierte beschadigt.

Hier by komt, tot meerder verzekering des opregten Een-boorns, 't volgende 't verhaal dat *Plinius* doet: want na dat denselven, in 't voorz. Boek, en Hoofstuk van veele wonderlijke Dieren met eenen Hoorn op 't hoofd geschreven heeft, en onder andere ook van een wilt Dier *Axis*, 't welk hy segt aan *Bacchus* toegewijt te zijn, so verhaalt hy ook in 't selve Capit:el vande Jagt op de witte Apen, en op 't vreesfelijk wilt Dier *Monoceros*, wiens gedaante en maaksel hy aldaar beschrijft, en welke Jagt hy segt, by de *Orsei Indi* (of Inwoonders van *Nijsa*) gedaan te werden, een Stadt zijnde, die den voornoemden *Plinius libr. 6. cap. 21.* onder die van *Indien* stelt, en gelegen aan de voet vande Berg *Mérus*, alwaar *Bacchus* gesegt wert vande *Nymphen* opgevoet te zijn (als *Diodorus* verhaalt) en welke beyde (te weten Stadt en Berg) aan den voornoemden Heydenschen Godt toegewijt waren, gelijk sulks nevens den meergemelten *Plinius* in 't voorverhaalde 21 Capittel des seften Boeks, pag. *mibi 92.* ook *Iuvenalis*, *Satyra 7. v. 63.* en *Lucanus lib. 8. v. 227. &c.* getuygen: waarom ook den selven haren Godt *Bacchus*, onder de naam van *Dionysius* (voortkomende van twee woorden *Διός*, dat is, *Iupiter*, en *Nijsa*) eertijts is bekend geweest. En is alhier aanmerkens waardig, dat, met alles, 't geen den voornoemden *Plinius* aldaar, so vanden Een-boorn, als vande Stadt *Nysa*, en vande Godts-dienst, die d'Inwoonders der selve aan *Bacchus* deden, ook over een komt seker *Munte*, die in 't Wonder-boek van *Pyrrhus Ligorius*, een Lieb-hebber van Outheyden, by den Hertog van *Ferraren* sig eertijts onthoudende, tot eene eeuwige gedagtenisse, is gestelt, en ingeplaatst geworden: op welke *Munte*, het Dier Een-

hoorn gedrukt, of gegraveert is, even van die fatsoen, als den meergemelten *Plinius* den selven in 't voornoemden 21. *cap. des agtsten Boeks* beschreven heeft, dog sijn hoeft een weynig op zy wendende, en sijnen Hoorn in een kruyk stekende, die *Bacchus* toegewijt was, met dit Grieks opschrift *Nyseon*, Met welk uytbeeldsel sy niet alleen haren Godts-dienst tegen *Bacchus* hebben willen betuygen, maar ook haarlieder lof en eere te kennen geven, diese oordeelden wegens de Jagt eenes so wijt-beroemden en wreeden Beests, sig toe te komen. Waar uyt (seggt *Baccius de Unicornu*, fol. *mibi* 62.) ik gelove, dog steunende op goede redenen, dat dit de Munte van *Alexander de Groot*e is geweest, om datse dit opschrift *Nyseon* in 't Grieks, en niet in 't *Chaldeeisch*, veel min in 't *Indisch*, is hebbende. En is het seker uyt de Regeringen van *Griekenlandt* en *Europa*, dat niemant certijts eenig gebiet over dat Volk gehad heeft, dan alleen *Alexander de Groot* voornoemt, de welke *Darius den Konink van Persen* t'onder gebragt hebbende, daar na ontsaglijk voor 't geheel Oosten is geworden. So dat hy, voorspoedelijk ook boven de Lantpalen van *Hercules*, te *Nysa*, aan geene zijde der Riviere *Ganges* gelegen, gekomen is, en ook de *Brachmans*, heden by d' *Indianen Braminen* genoeemt, gesien heeft: Maar de voornoemde Stadt *Nysa*, en voorts d' andere Volkeren, by welke hy Altaren oprigtete, en de gewoonlyke Feestelijke Diensten ter eere van *Bacchus* en *Hercules* instelde, heeft hy voornamentlijk beschermt. En gelijk dien *Grooten Over-beer*, alwaar sijn gebiet sig eenigints uytstreckte, doorgaans gewent was, ter gedagtenisse van sijne uytstekende Overwinningen, *Triumph bogen*, *Altaren*, *Pyramiden*, en andere Zege-rekenen op te laten regten, de welke van *Ptolomæus*, ontrent het *Riphaeische* gebergte, en inde *Caspische Zee*, ook by de *Sogdianers*; (van sommige

Zaga-

Zagatayers genoemd) in *Asia*, en *Indien* op den Oever vande Rivier *Hydaspes*, verby de Stadt *Nysa* vloeyende, beschreven werden, en die ook van *Solinus* en andere latere Schrijvers, de *Autaren* van *Alexander* genoemd werden: So is 'et ook waarschijnlijk, dat den selven om sijne eere en heerlijkheyt te vermeerderen, en 't gerugte sijner heerlijke overwinningen verre te doen verspreyden, de voorz. Munte te slaan, versorgt heeft, de welke hoedanig die sig mag vertonen, evenwel klaarlijk betuygt, wat Dier den *Een-hoorn* of *Monoceros* is, en dat den selven eygentlijk in 't gebergte van *Nysa* sijnen oorsprong heeft.

En op dat sig niemant daar op beroepen moge dat 'er ten tijde van *Alexander de Groot*, welkers magt en wapenen, sig so verr' uytgestrekt hebben, niemant geweest zy, die vanden *Een-hoorn* geschreven heeft. So seg ik, dat den *Wijs-geer* en *History-schrijver Onesicritus*, die ook gesegt wert een *Genees heer* geweest te zijn, geboren in 't *Eylant Astypalæa*, en inde *Schole* van *Diogenes* onderwesen, die den oorspronk en opkomst van *Alexander de Groot*, en met een sijnen *Lof* beschreven, en onder den selven gestreden, en den *Oorlog* gevoert heeft, in 't 15 Boek van *Strabon pag. mihi 485.* getuygt, dat by de *Prasiens*, een Volk in *Indien* seer vermaart (waar van ook *Ælian. de Hist. anim. cap. 20. fol. 475.* en *Plinius libr. 6. cap. 19. fol. mihi 91.* gewag maken) paarden met eenen *Hoorn* gevonden werden, welke hoofden hebben als een *Hart*.

Mogelijk sal hier yemant tegenwerpen, sijn 'er sodanige *Een-hoornen* als hier boven gesegt is, waar komt 'et dan by dat d'elve so weynig gesien zijn, en dat 'er so verscheydentlijk van geschreven is?

Tot antwoord dient: dat dan *Een-hoorn* een seer wilt *Beest* is, levende in eenfame en woeste plaats en

en 't welk fig meest in 't gebergte van *Africa* onthoudende, daarom weynig gefien wert. Ook dat 'er een Dier is, 't geen (gelijk ik terstont verhaalt heb) niet te vangen of te temmen is. Ten waar men deszelfs tedere Veulen by geval bequam, hoedanige *Alianus de Animal. Hist. libr. 16. cap. 20. fol. mibi 458.* segt: Tot den Konink der *Prasiers*, (van welke Natie terstont gesproken is) eertijts overgebracht te zijn, dewelke dan daar na op Heylige Dagen, om hare sterkte te toonen, toegelaten wierden te vegten.

Hier by komt, of mense schoon al t'eeniger tijt, wat ouder zijnde, mogt gevangen hebben, en in verr' afgelege plaatsen wilde vervoeren, datse vermits de verandering der logt, en voetsel, seer ligtelijk onderwegen komen te sterven.

Evenwel sijn'er verscheyde die getuygen de selven gefien te hebben.

Marcus Paulus Venetus libr. 3. cap. 15. Schrijft dat hy'er een in *Tartarien* gefien heeft:

Lodewijk di Barthama in 't eerste Boek sijner uytnemende Zee- en Landt-Reyse, inde Morgen-landen gedaan, verhaalt *cap. 19.* dat hy'er twee te *Mecha* gefien heeft, diemen daar als een wonderlijk ding (gelijk 't ook inderwaarheit is) liet sien. De grootste (seggt hy) was gelijk een derde half jarig Veulen, voor den stern een Hoorn hebbende, by de drie ellen lang, haar verwe was, gelijk als van een donker bruyne Paart, 't hoeft gelijk een Hert, den hals kort, voersien met eenige weynige korte hayren, die op d'een zyde hingen, de beenen lang en dun, gelijk die vande *Rhee-bokken*, de klauwen waren als die vande *Geyte*, de voeten een weynig geklooft, aan 't agterste der beenen, sagmen veel hayr, sy zijn geheel vreeslijk en wilt om te sien. Dese twee (seggt hy) wierden den *Sultan tot Mecha*, als een bysonder seltsaam ding, en een dierbare schat, van een *Ethiopsisch Konink*

nink vereert, dewelke door dit geschenk, met den gemelten *Sultan* vriendschap begeerde te maken.

Aloysius Cadamustus in 't vijftigste cap. van sijne *Reys-beschrijvinge*, legt ook van eenen anderen, die hy gezien heeft in dat deel vande *Nieuwe Werelt*, 't welk aan *Indien* is palende.

Den voornoemden *Pater Hieronymus*, *Jesuit* uyt *Portugaal*, een seer nieuwsgierig, en alles door snuffelend Man, verhaalt in sijn beschrijving van *Moorenlandt*, dat een sijnen *Reys-gesel*, mede en *Jesuit*, die sig in *Paap-jans-landt* een tijd lang opgehouden had, seer begerig was, om een deler gehoornde Dieren te bekomen, waarom dan eyndlijk de *Landlieden* hem een gantsch jong *Veulen* bragten, dog 't selve was so teer, dat 'et weynig dagen daar na stierf. Den selven *Pater H.* maakt ook gewag van een *Portugeesch* *Hooft-man*, die hem dit volgende berigt dede, dat hy eens met 20 andere *Befoldingen* van 't *Heyr*, in 't selve *Geweest* in een kleyn *Dal*, met dik hout omringt, een volmaakt *Paars sag*, van sodanigen gestalte, hayr en verw' als den *Een-hoorn* gemeenlijk toegeschreven wert, zijnde so groot als een middelmatig *Paart*, swart-bruyn van verw', met een swarten staart en maanen, beyde dun van hayr en kort, met een schonen gewonden of gestreepten *Hoorn* in 't voorhoofd, ontrent vijf spannen lang, wiens verw' witagtig was.

Olaus Wormius *libr. 3. Animal. cap. 14. fol. mili 287.* getuygt, dat *Franciscus Marquis*, een *Ethiopschen* of *Mooren-lantschen Africaner*, zijnde een *Gesant* vande *Konink van Congo*, terwijl hy sig te *Coppenhagen* onthield, in 't jaar 1652. inde tegenwoordigheyt des *Konings van Denemarken*, mitsgaders der voornaamste *Edel-lieden* sijn's *Rijks*, gesegt heeft: *Dat den Een-hoorn sig inde Woestijne Cand geneerde, en dat by van die groote was, als een middelmatig Paart, en boofst,*

beenen, en voeten met et selve hadt, dog ruyg, dat sijne Maanen so lang als een span waren, dat de steert als die van een Peert was. Dat hy in 't midden sijns Voorboests een gekrulde lok hayr had, daar uyt een Hoorn voort komt. Dat dien Hoorn drie spannen lang, en onder aande voet agt of negen duymen dik, en sonder groeven of omdrayingen was. Dat 't Wijfje geen Hoorn en heeft, hoewel het anders 't Manneken in alles gelijk is. Dat dit Dier, vermits sijn snelheyt en wreetheyt, noit levendig gevangen, maar met pijlen doorschoten, of andersints in woeste plaatsen doot gevonden wert. Dat den Hoorn by de *Africaners* selfs, in grote waarde gehouden is, om sijne uytnemende kragt tegens het sijn, soo wel uan buyten als van binnen gebruykt: En beloofde hy, op sijn vertrek staande, aan *Frederik de derde Konink van Denemarken*, de Huyt en Hoorn van dit Dier te sullen overstueren.

Vincent le Blancq in sijne reysen door de vier Delen des Werelts gedaan, segt: in 't 25. Hooft-stuk fol. 129. Dat hy inde treffelijke en ryke Stadt *Canarane*, die onder 't Rijk van *Pegu* in *Opper-Indien* behoort, ter Herberg was, by een *Sensal* of Makelaar (*Chamus* genoemd) die twee Hoornen van *Eenboorns* hadt, aan een van dewelke noch een stuk van 't Hooft-been vast was: Ik vraagde dese Man (segt hy) of hy geen van dese Beesten levendig gesien hadt? En hy gaf my tot antwoord, dat hy'er geen meer dan twee gesien had, die nog gene Hoornen hadden, en seer kleynwaren, en dat hun Conink ter jagt gaande, eenen daar af gekregen had, maar datse de Moeder noit hadden kunnen te sien komen, wat moeyte sy ook aanwendeden, om datse (gelijk men segt) 't gefigt en d'ontmoeting der Menschen vlieden, gelijckle ook schouwen de plaatsen, daar sig grote Slangen onthouden, als welke haer seer beschadigen, en huu vyandig zyn. My heugt (segt *le Blancq*) dat ik dese ge-

geheelen Eenhoorn, in 't Park des Coninks van Pegu gezien heb, en dat hy een Tong had, die heel anders was, dan van d'andere Beesten, te weten lang en ruw, en sijn Hooft geleck eer, na dat van een Hart, dan van een Peert. Hun hayr is ook geheel verscheiden. De gene die hem bestieren en versorgen, seggen dat 't een onreyn Beest is, 't welk vermaak in sijne vuyligheyt heeft, en datle 't selve noit den Hoorn in 't water hebben sien steken, wanneer 't dronk. Alle d'Indianen vertellen veele andere dingen van den selven, maar so vreemt en verscheyden, dat'er geen sekerheyt in is.

Een *Bramin* verhaalde my, en swoer daar op, dat hy met den Konink van *Casubi* by 't vangen van een deser Een-hoornen had geweest, en dat die wit, en seer out was, latende sijne Kakebeenen so lang hangen, dat men de Tand en heel buyten 't vleesch sag staan: dat hy heel verwoet was in sig te verweeren, en dat sijnen Hoorn tusschen de Takken van een Boom af-brak, en gevangen en gebonden zynde, in des Koninks Hof gebragt wiert, doch dat hy niet meer dan vyf dagen leefde, om dat hy niet wilde eeten, vermits men hem geslagen had, terwyl men hem ving, om dat hy des Coninks Neef gewondt had. Waar uyt men kan bespeuren dat 't een toornig Beest is, en dat niet en is te buygen. De Coninginnen deden Arm-banden van sijn Gebeente maken; En voor so veel den Hoorn selfs belangt, den Conink van *Casubi* behielt dien voor sig. Doe wy ontrent vyf Maanden daar na, in 't Hof van desen Vorst quamen, badt ik den Heer *de la Courbe* een van ons geselschap, dat hy versoeken soude, dat wy desen Hoorn eens mogten sien. Den Conink desen Hoorn hebbende doen halen, was heel milt en heusch, en dede een geschenk daar af, aanden Heer *de la Courbe*, die tot vergelding wederom een treflijk

Uerwerk aan hem schonk. Desen Hoorn was heel van andere verw' dan d'andere, die ik in 't Hof van den *Sultan van Mecha* en elders gezien hadt, want dese was wit-grauw, en d'andere duyster-grauw. Den voorfz. Conink vertoonde noch aan ons d'Armbanden van sijne Gemalinne, die van een ander stuk des voorfz Hoorns gemaakt waren, en een aangename reuk hadden; ook daar-en-boven 't gebeente van een heel Hoofst, 't welk een van sijne Vorften in zijn Kas had.

J. H. Seyfrid, in *Medulla mirabilium naturæ fol. mibi 593.* verhaalt uyt *Otton. de Guerike*, dat in 't jaar 1663. te *Quedlingburg* in *Saxen*, in een Velt, een geheel Geraamte eens *Fenboorns*, in dat postuur, als sulck slag van Dieren gemeenlijk pleeg te leggen, dog met den kop om hoog, gevonden is, 't welk aan zijn Voorhoofst eenen Hoorn had, ruym vier ellen lang, en volgens die gelijkmatigheyt ook dik, den Kop met de Hoorn wiert in 't *Hoog-furstelijke Bisdóm* overgelevert.

Dat nu dese Oog-getuygen, so onder malkander, als ook van anderen, die d'Eenhoorns niet gezien, maar uyt 't gehoor daar van geschreven hebben, ontrent 't verhaal en de beschrijving desselfs, hier en daar in sommige omstandigheden verschillen, moet ons so heel vreemt niet schijnen. So komen sommige, die hem niet gezien hebben, niet over een inde couleur, of verw' van sijnen Hoorn, als mede niet inde lengte, noch inde gladdigheyt, of effenheyt desselfs. D'een seggende, datse drye spannen, d'ander datse vyf lang is, en wederom die, datse gedrayt, en geene, datse effen is. Sy zyn 't ook niet eens, in het fatsoen vande Voeten, d'een voorgevendē datse niet, en d'ander datse een weynig gespleten, of geklieft zyn.

Doch so veel aangact de verscheydenheyt der ver-
wen

wen, in d'Hoornen, en Hayren, die konnen ver-
oorfaakt werden door 't verschil des Ouderdoms der
selver Beesten (gelijk hier boven in 't exempel van
le Blancq, als anders, klaarlijk gebleken is) als ook
door 't verschil des Gewests.

So vindtmen in sommige Landen witte Ravens,
Hafen, en Beeren, gelijk in *Ysland* en andere Lan-
den onder de Noorder Pool gelegen. *Aristos. in libr.*
de Coloribus, segt dat'er somtijds witte Herten gesien
zyn, so ook *Plinius libr. 8. cap. 32. fol. mibi 142.* en
Bochartus pag. 963. So zyn'er ook somtijds witte E-
lephanten geweest, die dan vande Heydensche Na-
tien, als Goden ge-eert wierden.

En wat d'andere omstandigheden belangt, daar
kan de verscheyde aart der Landschappen, des Logts,
en 't verschil dat in 't voetsel is, wel de meeste oor-
saak toegeven, gelijkmen sulks ontrent andere Die-
ren, ja ook menschen selfs siet gebeuren, welkers
aart en manieren na de verscheydenheyt der Jaren,
Landtschap, en voetsel, ligtelijk komen te verande-
ren.

Maar die dit Dier niet gesien, en alleenlijk door
't gehoor daar van getuygt, of geschreven hebben, die
konnen somtydts misleyt en qnalijk onderrigt zyn,
en is 't haar dieshalven te vergeven.

Sietmen dese verscheydenheyt van gevoelens ook
niet ontrent den *Neus-hoorn*, dewelke nogtans vry
gemeender is, en in meerder overvloedt, dan den
opregten *Eenhoorn*, gevonden wert? So dat daarom
Aelianus de Animal. Hist. libr. 17. cap. 40. gesegt heeft,
't zou te slegt zyn, de gedaante vande *Rhinoceros* te
beschryven, also seer veele der *Grieken*, en *Romey-
nen*, den selven gesien hebben, en sijne gestalte seer
wel weten, en nogtans verschillen de naargelate
Schriften der sommigen, dien aangaande seer veel
vanden anderen. Want *Bontius* en *Nieuhof* seggen, dat

de Huyt donker afchverwig is, *Plinius* en *Strabo* be-
 rigten, dat in 't Schouw-fpel door *Pompejus de Grootte*
 aangestelt, een Neus-hoorn wiert gezien van een
 geel-bleeke verwe. *Andersen* segt dat de Huyt swart-
 blauw van verwe is. D'een segt dat de Huyt vol rim-
 pelen en vouwen over malkander is leggende, d'an-
 der datse geschubt is. Sommige seggen dat dit Dier
 eenen, en d'ander dat 'et twee Hoornen heeft. Dese
 segt dat dien Hoorn swart, d'ander datse afch-verwig,
 dederde datse wit is. D'een dat die een voet, of vier-
 deel van een elle, d'ander dat hy kleynder, de der-
 de, dat die twee voet lang is, en so voorts.

Hier by komt ten laastten, dat een opregten en na-
 tuurlijken *Een hoorn*, seer selden bekomen, en by
 weynige gevonden wert, 't welk d'oorzaak geweest
 is, dat, nademaal'er soo veel Hoornen, door de
 konst en loosheyt der menschen, nagebootst, of
 anderet Dieren Hoornen voor den waren *Eenhoorn*
 verkogt, en sommige Grooten daar voor inde handt
 gesteken zyn, dat, seg ik, so veele, en so Geleerde
 Mannen, den *Een-hoorn* voor een verziert en *Fabuleus*
 Dier gehouden, en met een d'esselfs verborgehe kragt
 tegens 't Fenyn ontkent hebben. Hoewelook dese
 eeniger maten t'onschuldigen zyn, vermits 't geene
 van seer weynige gezien en ondersogt is geworden,
 somtijts beswaarlijk geloof bekomen kan, insonder-
 heyt alffe alreeds gewaar geworden zyn, dat op 't ge-
 bruik vande on-opregte Hoornen, die nuttigheyt, en
 uytwerking niet en is gevolgt, diese daar van ver-
 wagt hadden.

Maar dese verscheydenheyt der Schrijvers, moet
 men so veel niet agten, dat men daarom soude be-
 fluyten, dat dit Dier yets soude zyn 't geen verziert
 is: Want nademaal dit een Uytlandich en vreemt
 Beest is, en dat'er seer weynige (om reden hier vo-
 ren verhaalt) zyn, die 't selve gezien hebben, so is
 't ge-

't gelooflijk dat sommige uyt enige oude Schilderyen, andere door een verkeerde onderrigting, dit Dier na haren lust beschreven hebben, daar by doende, of aflatende, 't geense goet vonden, en zyn also na de verscheydenheyt der onderrigting, diese van dese of gene ontfangen hadden, genootsaakt geweest hare Beschrijving te maken: En ten laatsten, also'er vele wilde Dieren met eenen Hoorn zyn (gelijk fol. 358. gesegt is) en in dat stuk met den *Eenboorn* over-een-komen, so heeft 'et ligtelijk kunnen gebeuren, datse 't een Dier met 'et andere vermengt hebben.

So yemant nu vragen mogt, by aldien'er den *Eenboorn* is, en dat den selven een so kostelijk middel tegens't senijn gehouden wert, hoe komt 'et dan dan dat *Hippocrates*, en *Galenus*, daar van geen gewag gemaakt hebben?

Men kan hem op deselve wyse te gemoet voeren, hoe kom't dat *Hippocrates* van geen *Rhabarber* en *Aloë*, en ook nevens hem *Galenus* van gene *Senebladen*, *Campher*, *Sperma Ceti*, &c. die doe ter tyt ook inde *Werelt* geweest zyn, eenig vermaan gedaan hebben? En het is seker, dat noch *Hippocrates*, nog *Galenus*, nog *Dioscordes*, oit van *Amber-Grys*, nog van *Besoar-steen*, *Guaiacum*, *Sassafras*, *Salsa Parilla*, *Gutta Gamou*, of *Mecboacan* hebben horen spreken. Maar schoon genomen die voortreffelijke Mannen daar van niet met allen geweten hebben, so magmen daar uyt evenwel geen besluyt maken datser niet geweest zyn.

Want 't geschiet ontrent meer andere dingen, dewelke uyt verre Landen tot ons overgebracht werden, of in woeste plaitseft voort-komen, of die andersints uyt haar eygen natuur ongemeen, en zeldsaam zyn, dat deselve, voor so veel hare gedaante, en natuer belangt, aan weynige onder ons bekend, en niettemin, wat't gebruyk aangaat, seer gemeen en alde *Werelt* kundig zyn.

Hoe

Hoe verscheyden is'er eertijds geschreven geweest vande *Rhabarber*? Men was t'eenemaal onseker, wat Plante, en uyt wat Land deselve was. Hoe onzeker vande *Castoreum* of Bever-swijn, waar van eertijds gezeit wiert, dat'et de ballen van een *Bever* waren? Hoe twijffelagtig vande *Ambra Grysea*, d'welk men uoor heen meynde 't zaat van een *Walvisch*, of 't uydijgsel van een ander Zee-gedrogt, de *Lever* van een *Visch*, den *Drek* van eenige *Vogelen*, die met wel-riekende *Kruyden* opgevoed waren, welke dan door de *Baren* der *Zee* van de *hooge Rotsen* quam afgespoelt te werden, en sommige wederom een *zoort* van *Zee-Campernoelien* agten te zyn?

Ja ook selfs zyn'er nog onlangs seer verscheyde gevoelens geweest vande *Barn-steen*, of gelen *Amber*, *Succinum* genempt: Also d'een 't selve voor een *soort* van *Bitumen* of *Solpheragtige Aarde*, of *Krijt*, d'ander voor *Hars* van sekere *Bomen* afdruppende, en wederom een derde, 't selve voor *Drek* van eenige *Beeften* hield.

Hoe vreemt is'er nog kortse geoordeelt geweest van de *Sperma Cete*, of *Walrosh*? Daarom ook *Casper Hofmannus de Medicam. Official. in Paralipom. cap. 66. fol. mibi 678.* ront uyt segt: *Ik weet niet wat'et is: Scroderus in Pharmacop. Med. Chym. libr. 3. Cap. 31. fol. 170.* segt: Dat de *Schrijvers* in desselfs oorspronk niet over-een-komen, want eenige willen dat dit'et zaat van een *Walvisch* is, maar t'onrecht (seggt hy) also 't selve gevonden wert, in plaatsen daarmen gantsch van geen *Walvissen* weet: Andere zeggen, dat'et de *Blom* van't *zout* is, waar van d'Oude *Schrijvers* gewag gemaakt hebben, en noemen't derhalven een *schuymagtig Zee-zout*; Maar dese hebben ook ongelijk, want de *Blom* van't *fout* der *Oude* was *root*, *dun wateragtig*, en *ziltig*, hebbende een *afvegende kragt*, welker geen van alle in 't *Sperma Cete* te vinden zyn.

Dat'et

Dat'et nyt een Walvisch voort-komt, is in weynige jaren herwaarts ontwijffelbaar gemaakt, door een seker slag van *Walvisch*, op de *Norfolfsche* Kust komende aandrijven, die 60 voet lang was, in welkers hoofd, stromen van Oly, en *Sperma Cete* vloeyden, die by de Vissers aldaar, met vlijt versamelt, en bewaart wiert: Dog in't opbreken van't hoofd, vondmen't *Magazijn* vande voorsz *Sperma*, in hun huyskens op ordre leggen, so groot als Gansse-Eyeren, omhangen als met brede platen, so groot als een Mans Hoofd, in de gedaante van Honig-graden gantsch wit, en vol Oly, gelijk *Brown* getuygt in sijn Boek van d' *Algemeene Dwalingen des Volks*, fol. 318.

En nog huysden ten dage weet men niet regt van wat Boom den *Agallochum* of't *Lignum Aloës*, noch ook de *Malabathri folia* voortkomen. Want van d'eerste weetmen niet anders, dan dat dien Boom in verlatene, woeste, en ontoegankelijke plaatsen groeyt, en dat van deselve niets gesien wert, dan eenige afgebroke ne stukken, die door't overvloeyen vande *Ganges*, *Indus*, en andere *Indiaansche* Rivieren ('t welk alle Jaar geschiet) aan d'Oevers opgeworpen, en daar na voor welriekent Hout vergaderd werden. En wegens d'oorspronk vande laatste (welkers Bladeren, als een voorname *Specerye* inden *Theriakel* ordinariis zyn gebruykt geworden, maar nu by gebrek, yet anders dat daar na aard, in der zelve plaats gebeligt werr) komen de Schrijvers gantsch niet over een, Dog men heeft, niet seer lang geleden, ondervonden dat'et de Bladeren vande Kaneel-boom zyn, hoe-wel'er verscheyde soorten deser Bomen zyn, so op *Malabaar*, *Zeylan*, *Japan*, als elders, en d'een den opregten *Kaneel*, d'ander de *Cassia Lignea*, en wederom een derde zoort de *Folia Malabathri* voortbrengen, gelijk *Jacobus Breynius* Obs. 130. in *Miscel. Curios.*

Curios. Med. Phys. Anni IV. pag. mihi 139. getuyghit.

Men heeft noch oniangs geleden niet regt geweten waar van de *Campher* haar oorspronk hadt, want hier over is eertijds een wigtig geschil geweest, of die van een gewasch voort-quam, dan offe een *Minerale* of *Onder-Aardfche Drogue* was.

Agricola IV. Fossil. Fuscius libr. 1. de componendis Medicam. en Casalpinus 1. Metallor. 33. seggen, dat'et een Solpheragtige Indische Aarde is. Matthiolus in Dioscord. libr. 1. cap. 75. fol mihi 104. segt dat'et de Gom van sekeren Boom is, die in Indien op de Bergen ontrent de Zee gelegen voort-komt, so groot en hoog zyde, dat'er honderden van Menschen sig onder desselfs schaduwe kunnen verbergen

Garcias ab Horto eertijts *Genees-Heer* des *Onder-Conings* in *Indien*, laat in 't *elfde Cap. van sijne Speceryen fol. mihi 48.* blijken, dat hy de regte kennis van desen Boom niet gehadt heeft, hoewel hy segt, sig lang in die *Contreyen* opgehouden te hebben, en legt de schult op d'onagtzaamheyt der *Portugeesche Kooplieden*, die maar alleen op haar gewin sien, weynig bekommert zynde, welke Bomen, en van wat gedaante, inde Landen, die zy aandoen, zyn wassende, en of die ook *Vrugten* dragen of niet?

Maar binnen weynig jaren is eerst bekend geworden dat uyt de schors vande wortel des *Kaneel-booms*, een *Oly*, en daarenboven een vliegent *Zout*, door de *Destillatie* voort-komt, welke laatste kout geworden zynde, sig vanden *Oly* afscheydt, en na beneden zinkt, hoewelmen andersints door koken ook den *Campher* van deselve kan affonderen.

Soumen nog op dese uyre wel konnens seggen, van wat Boom de *Wierook* (die immers onder ons so gemeen is) mitsgaders ook vele *Gommen*, voort-gekomen zyn? 't Is voorwaar roekeloos't geen onse *Eewe* niet gesien heeft, daar van te seggen, dat sulks inde *Werelt*

relt niet zijn soude , aangefien ook in natuurlijke dingen selfs , de waarheyt onder sodanige duysterheden begraven en verborgen legt , dat 't menschelijk vernuft , niet dan met seer groete moeyte , de selve aan den helderen dag brengen kan , insonderheyt ontrent sodanige dingen , welke Godt gewilt heeft , dat niet al te gemeen zijn , en daar-en-boven in ontoeganklijke , en onbewoonde woefte plaatsen en verr' afgelegene Landen , om redenen , die ons verstant te boven gaan , maar alleen souden gevonden werden , so dat 'et niet vreemt is , dat de menschen somtijts dwalen in die t' ondersoeken .

Derhalven ik dan alhier besluyt , dat gelijk wy ter nauwer noot kennisse hebben van die dingen , die by ons dagelijks gebruykt werden , en egter niet ontken kan werden dats' er zijn , ook also niet geloogent kan werden , dat 'er den *Een-hoorn* is , hoewel weynig bekent , ter oorsake als gesegt is , en die so weynig bekomen wert , dat alle Schrijvers ('t geen aanmerkelyk is) t'samen daar in een over-een-komen , dat hy niet levendig kan gevangen werden .

Een ander sal seggen : Indien dit Dier inde Werelt ergens gevonden wert , hoe komt 'et dan , dat by de *Romeynen* , welkers Heerschappy sig bykans overal op den Aartbodem , uytgestrekt heeft , en die vele Landen haar gebiet onderworpen hebben , dit Dier niet tot een *Triumph* of Zege-teken (gelijk wel eer by haar plag te geschieden) aan de Werelt is vertoont geworden ? of ook , waaromse 't selve nevens andere wilde en woedende Beesten , als daar zijn den *Rhinoceros* , *Elephant* , *Tygers* , *Leeuwen* , *Beeren* , *Oryxer* , of wilde *Geyten* , &c. in haar gewoone Schouwspelen niet doen vegten hebben ?

Tot berigt dient , dat (gelijk meermaals gesegt is) dit Beest so schaars te bekomen is , en bekomen zijnde , ligtelyk komt te sterven , om redenen en bewijzen ,

fen, mede hier voren bygebracht, gelijk men sulks in d'overvoering van andere vreemde Dieren, als *Camelen*, *Rhinoceroten*, &c. dagelijks fiet gebeuren, waar van ook *Aelianus libr. 10. cap. 18. fol. mihi 295.* reden geeft, en den meergenoemden *Baccius fol. 35. de Unicornu*, nevens meer andere Schrijvers, de getuygenissen daar van by brengen. Geschied sulks ook niet veeltijts, ontrent verscheyde gewassen en kruiden, die uyt verr' afgelege, en heete Landen tot ons overgevoert werden?

Doet hier by, dat die geene, welke de Historien der *Romeynen* gelesen hebben, bevinden sullen, dat der selver Gebiet en Heerschappy op geen dnyfent Mylen na, tot die streck van *Indien* sig heeft uytgestrekt: Ja 't blijkt veel eer, dat de wapenen der *Romeynen* de kloekmoedigheyt der *Parthers* noyt hebben kunnen overwinnen, want hoewelse somtijts d'selve geslagen, en grootelijks daar over gezegepraalt hebben. So hebbense egter nauwlijks de Rivier *Euphrates* gepasseert, en de Landt-palen der *Parthers*, die sig seer wijt uytstrekken, maar ter loops doorsien: Ik late staan, dat hare magt boven de Rivieren *Indus*, en *Ganges*, (daar dit wilt Dier meest gevonden wert) sig soude uytgestrekt hebben.

Maar wat salmen geloven vande Hoornen die alhier in *Europa* by veele Koningen, Princen en andere Grooten gesien, en voor den op regten *Een-boorn* uytgekreten werden?

't Is waarfchijnlijk, dat de Hoorns die onder ons in swang gaan, geen Hoorns van eenerley slag van Dieren, maar uyt verscheyde soorten van Eenhoornige Beesten gesproten zijn, also sommige gedrayt en sommige niet, sommige wit, sommige swart bevonden werden.

Die twee welke inde Schat-kist van *St. Marcus tot Venetien* bewaart werden, zijn effen en glad, en komen

men

men allermeeft over een, met die vanden Indiaanfchen Ezel.

Die te *St. Denys* ontrent *Parijs* gefien weft, is ge- drayt, en wit of geelagtig, gelijk ook alle die in *Denemarken*, in *Moscovien*, in *Duytflant*, t'*Uytrecht*, en elders zijn.

Daarom houden 't die van *Denemarken* voor waar- agtig, ja derven fig wel vermeten, en verpligten, te bewijfen, dat al dit flag van *Hoornen*, gefament- lijk uyt haar Rijk zijn gekomen. 't Welk ook *Bartho- linus*, *Epistol. centur. 1. fol. 237.* getuygt: Alwaar den handel met dese koopmanschap eertijts feer in fwang heeft gegaan, als de Vaart tuffchen *Noorwe- gen* en *Groenlant* vry, en bekend was, en datmen ge- woonlijk yder Jaar, van *Noorwegen* op *Groenlant*, en van *Groenlant* wederom op *Noorwegen* een reys deed: En de *Deenen* niet wilden seggen, dat 'et *Vifch-tan- den* waren, maar d'selve, op datse die dier verko- pen mogten, voor hoorns vande opregte viervoet- tige *Een-boornen* uytgaven.

Wormius getuygt in zijn *Museum*, *libr. 3. Animal. cap. 14.* Dat al de geene die uyt dit Geweft voortko- men, 't onregt *Hoorns* genoemt werden, maar dat 'et tanden zijn van seker foort van *Walviffchen*, die- men in *Groenlandt*, en *Yflandt*, *Narbual* noemt, even als of men seyde een *Walvifch*, die fig van aas ge- neert. Want *Hual* betekent een *Walvifch*, en *Nar*, aas. En zijn sommige deser wel 40 ellen lang. Sy heb- ben (seggt hy) op den top van 't hooft twee gaten, welke van boven 't hooft af, tot inde mont toe door- dringen, waar doorse den adem halen, en 't inge- fwoolgen water, na haar luft kunnen uyt fpeuyten: Dat 'et tanden zijn, bewijft hy daar meê, dat dien also gefeyden *Hoorn* in 't bovenste deel des kevels is aangehegt: *Arngrimus Jonas*, noemtse op gelijke wijze tanden, in zijn *Specimen Islandicum*.

Aristoteles houd ook voor waaragtig, dat alle *Eenboornen* hare hoornen voor aan de Stern op een gewoonlijke plaats dragen, dog dese *Visschen* hebben haar valschelijk so genoemde hoornen, voor aan 't spitse des kevels, ter plaatse daar de *Tanden* staan in't *Tant-vleesch*, ingevest. So dat 't geen eertijts voor een *Hoorn* gehouden wiert, uyt de *Hooft-schedelen* deser voorz *Zee-dieren* blijk, geen *Hoorn*, maar veel eer een *Tant* te zijn, om datse sig niet *per Symphisin*, of *Stuk-syning*, met 'et voorhoofd vereenigen, maar inde bovenste kevel, op de manier van een *Gomphosis*, of inschieting, zijn ingefonkken. Hier by komt dat dese *Visschen* anders geene tanden, dan desen grooten alleen sijn hebbende. De welke haar wel te passe komt, wanneerse inde groote *Ys-schollen* verwart zijnde, deselve met een groot geweld, door 't behulp van dien also geseyden *Hoorn*, weten te breken, en sig op die wijze daar uyt weten te redden, waarom 'et ook dikwils gebeurt, datse die quetsen, en een gedeelte daar van komen te verliezen, welkers stukken men somtijts aan de *Zee-kant* komt te vinden. De *Tant* van dese *Visschen* is van onder digt aan den *Hooft-schedel*, een weynig hol, en wert somtijts bevonden, dat daar van binnen in, een anderen kleynen hoorn wast, van even gelijke gestaltenisse, en wesen als den grooten, gelijk men by *Wormius* in 't voorverhaalde 14. *Cap. fol. 285.* lesen kan: *Waarom S. de Vries* in 't eerste *Boek van oudt Groenlands*, fol. 39. gelooft, dat dese *Visschen* de *Tanden* met 'er tijt uytvallen, en wederom wassen, gelijk men gemeenlijk inde kinderen, en ook somtijts in bejaarde *Personen* siet geschieden, by welke de tanden, die uyt hun mondt vallen, voortgestoten, en gantschelijk uytgedreven werden, door andere njeuwe, welke voortkomen, eer nog d'oude haar plaats verlaten hebben, en dat dit d'oorzaak is,

waarom

waarom so veel Hoornen, vande hoofden afgesondert, uyt *Greenlands* en *Yslandt* op 't *Ys* komen aandryven.

Rochefort vande Voor-Eylanden van America in 't 8. Hoofst stuk, fol. 179. Beschrijft een ander slag van Zee-Eenhoornen; waar van eenen strande op de Rhede van 't *Eylandt der Schips-padden*, in 't jaar 1644. gelegen ontrent *St. Domingo*, dese was ontrent 18. voet lang, sijn lighaam was bedekt met groote schubben vande breette als een *Rijksdaalder* of *Ducaton*, welke van een blauwe couleur waren, dese hadt 'et hoofd een weynig grooter, als dat van een Paart, en by na vande selve gedaante, hy had een hoorn in 't voorhoofd, die seer schoon was, 9 en een half voet lang, en welke regt uytgaande, hoe langer hoe spitsfer wiert, en voor seer scherp was, het dik eynde dat aan 't hoofd stont, besloeg inde rondte 16 duymen, en was desen hoorn gedrayt; gelijk de *Vysel* van een *Pers*, had op sijn hoofd een soort van een kroon, 't afbeeldsel van dese *Visch* kanmen sien by den voornoemden *Autheur, fol. 162.*

Maar wat eyndlijk de kragten des *Een-hoorns* belangt: Ik houde 't daar voor, dat d'hoornen van alle viervoetige dieren in 't gemeen genomen, een tegen-gift voor 't fenijn zijn, om dat sig daar in een vlugtig zout is onthoudende, 't welk de *Geesten* opwekt, 't bloet verdunt, 't hert versterkt, en de quade hoedanigheyden des *Vergifs* tegen staat, en d'selve door 't sweten of water uyt drijft. Hoe wel ik oordeele, dat meerder kragt, om 't fenijn tegen te staan, in d'eenen soort, dan in d'ander verborgen is: en soud' ik van dat gevoelen zijn, dat de meest tegens 't fenijn strijdende hoornen, die geene zijn, d'welke in d'heetste Landen gevonden werden, also in d'selve wel 't meeste vliegend zout, buyten alle twijffel is stekende.

't Is ook aanmerkelijk, dat inde warmste Landen, de meeste en slimste soorten van fenijnen gevonden werden, en dat daarom ook den Alwiften en Goedertieren Godt, aldaar met een de kragtigste tegengiften geschapen, en doen voortkomen heeft, om de qualen daar door veroorzaakt, te beter 't overwinnen, en tegen te gaan.

Dat de eygentlijk also genoemde *Een-hoornen*, een kragt hebben tegens vergiften, die om hals brengen, door eygenschappen, diemen niet kan uyt-drukken, kunnen wy met reden niet ontkennen (segt *Thom. Brouwn* in *zijn onderzoek vande gemeene dwalingen*, fol. 304. in 't 23. Hooft-stuk) Want vermits de *Elandts-klauwen*, en der selver hoorns, in Vallende siekten geroemt werden, en nademaal niet alleen 't been in 't Herte van een Hert, maar ook desselfs hoorn hert sterkende is, en inde *Confectio Hyacinthorum. &c.* gebruykt wert, so kunnen wy met regt, de kragt hier van niet tegenspreken: maar dat die eygenschap van tegengift sig so verr' uytstrekken soude, (gelijk sommige voorgeven (datse ook wederstaan soude het *Sublimate* of *Rottekruyt*, en ander vergif, 't welk dooreen tweede eygenschap, of hoedanigheyt, te weten, door een knaging der deelen doodet, sulks gelooft hy niet.

Ulyffes Aldrovandus verhaalt, dat seker *Jode* te *Venetien* eenen opregten *Een-Hoorn* te koop bragt, waar van hy de proef gaf door een Cirkel met den voorfz Hoorn, of liever een gedeelte desselfs, opeen *Tafel* te maken, 't welk gedaan zijnde, hy eerst een *Scorpioen*, en namaals een *Spinne* daar in settede, die noyt over desselfs uysterste boort hebben kunnen pafseren, maar zijn, gints en herwaarts kruypende, door d'uytvloeyende kragt, binnen een quartier uyt gestorven. Diergelijke proeve segt *Steph. Rodericus Castrensis* *libr. 4. de Meteor. Microcosm. cap. 4.* selfs van eenen

eenen anderen grooten Hoorn gezien te hebben, de welke een *Portugeesch* Edelman te *Florence* aan hem vertoonde, zeggende: datse den onder Konink zijnen Neve toebehoorde. En op dat hy bewijzen mogt, dat'et den onvervalschten was, plaatste hy een *Spinne* daar op, dewelke sig schielijk daar van daan sogt te wenden, maar als mense met geweld daar op deê blyven, datse in 't kort, uyt de na-byheyt alleen, van dit tegen-gift, quam te sterven. En getuygt hy wyders gezien te hebben, dat in *Portugaal* veele fenynen, ook door 't been des *Een-hoorns*, sijn tegen gegaan, en overwonnen geworden, versekerende met eenen, dat weynig voorname Heeren, sonder dese kostelijke Gift, uyt *Indien* met sig te brengen, wederom na dit Rijk te huys keerden.

Monardus Tract. de Lap. bezoar, segt: dat hy diergelijke kragt, voortkomende van een stuk des hoorns, te *Sirilien* gezien heeft, waarom hy dan besluyt dat 'er niet ter werelt, so kragtig tegens 't fenijn werkende, gevonden wert, als men maar vanden opregten en waren Hoorn sig dienen kan. En komt ook met hem hier in over een, den Hoog-geleerden *Ficinus libr. de vitâ Calitus comparandâ*, dewelke desen Hoorn verborgene en Hemelsche kragten toeschrijft, gelijk ook *Brassavolus*, *Dioscorides*, *Mathiolus*, *Baccius*, en meest alle die gene welke vande *pestilentialis* en quaataardige koortsen geschreven hebben; hoewelse alle getuygen, dat'et een ding is, 't welk selden te bekomen is, en onder der voor naamster Vorsten, en magtiger Heeren kostelijkste goederen en schatten gehouden, en geagt wert.

Amatus comm. in Diosc. libr. 1. Enarrat. 52. segt: Datse alle die in *Indien* geweest zijn, getuygen: dat den hoorn des *Een-hoorns* by de Koningen, en Vorsten, aldaar in seer groote waarde gehouden wiert, en dat de *Portugeessche Genees-heeren*, die lang hare konst

in *Indien* geoeffent hadden, seyden : dat'er geen kragtiger middel tegens 't fenijn, en bismettelijke koortfen by *d'Indianen*, dan desen hoorn des *Eem-boorns*, gevonden wiert. Hierom is 't, dat uyt den selven, van boven met goudt beflagen, de Hooge Stantspersonen, in *Indien* plegen te drinken, op datse (gelijk onder andere, ook den meergemelten *Aelianus* verhaalt) voor 't fenijn, en andere sware siekten, moggen bevryt blijven, en wert ook, tot dien eynde, by de *Moren-landers in Africa*, den Hoorn eens *Eem-boorns* op de Tafels der Koningen gebragt, waar mede desselvs Edel-lieden verfoeken, of'er ook eenig fenijn onder de Koninklijke spijs is. So leeftmen by *P. Jovius libr. 31 Hist.* Dat *Paus Clemens de VII*, aan *Francoys d'eerste Konink van Vrankrijk*, sodanigen Hoorn heeft geschonken, twee *Cubitus* of ellebogen lang, staande op een gouden gegraveerden voet, op dat hy sig hier door, onder 't nuttigen der spijs, van vermengt fenijn verfekeren mogt : Tot dien eynde vercierien ook *d'Indiaansche* Groten hare armen met *Brasseletten* of arm-banden, uyt den selven Hoorn gemaakt, gelijk wy in 't verhaal van *le Blank*, hier voren aangewesen hebben,

Alofius Mundella, prijft den selven boven mate tegens de beet van een dollen Hondt, en quetsuyren van andere fenynige en schadelijke Dieren. Geen wonder is 'et derhalven dat d'selve, so om sijne seldsaamheyt en schaarsheyt, als wegens sijne uytstekende kragt tegens 't fenijn. dus dier eertijts is verkogt geworden, dat ook den meergemelten, *Baccius pag. mibi 105.* berigt, dat eenige *Hoogduytsche* Kooplieden te *Romen* gekomen zijnde, eenen Hoorn van dit Dier by de voornaamste Grooten aldaar op 90000 kronen gehouden hebben, en dat *Julius de III Paus*, in 't *Vaticaanfche Paleys*, een *Artzeny-buys* opgerigt hebbende, een stuk deses Hoorns voor

12000. guldens vande *Levantsche Koop-lieden* gekogt heeft, van't welk ik weet (segt hy) dat *Augustinus Riccius*, doenmaals *Opper.genees-heer* vanden voorfz *Paus*, dikwils nu 20 dan 10 asen met Wijn, of éénig ander hert-sterkent water vermengt, in verscheyde ongevallen, met seer groote voorspoet ontrent veele gebruykt heeft, die door toedoen van desen Hoorn groote periculen ontworstelt zijn.

Schoon nu den genoemden Hoorn vande *Visch Nerhval* geen hoorn, maar een *Tandt* is, so heeftse niet-te-min hare kragten, de welke veele den selven toegeschreven hebben, die dien voor den opregten *Een-hoorn* wel eer gebruykt hebben. Wy merken, segt *Brown*, fol. 301. inde meeste, so niet in allen, die onder ons gangbaar, en voor kostelijke Hoorns, vermaart zijn, die eygenschap niet, die andere Hoorns gewoon zijn te hebben: dat is, sy en zijn door't Vier niet te vermurruwen, met kooken, of weyken, sagt te maken, nog geven weynig *Feley* of slijm van sig, nogte en zijn niet ligt door een *Philosophische-calcineringe*, dat is door den damp of wafem van ziedent water, kleyn te krijgen, maar splyten en ryten van malkander, tegens den aart van andere Hoorns. Sulks getuygt ook *Bartholinus Epist. Med. Centur. 1. fol. 100.*

Ik heb (segt den selven *Barthol. Epist. Med. Centur. 2. fol. 579.*) in koortsen met een goede uytkomst 't poeder van dese *Tandt*, tot een half vierendeel loots in gegeven, 't welk met een groote kragt 't sweet drijft, en de koorts doet slyten, 't geen wy ook in quaataardige grasserende koortsen, en in een derden-daagse beproeft hebben. En wert ook in andere gebreken, diemen door sweten genesen wil, met even so veel voorspoet, 't poeder van dese geraspte, en daar na sijn gestoten tandt, van binnen gebruykt.

Den selven getuygt ook, *Centur. 2. fol. 662.* dat

Kyperus, eertijts Hoog-voorleser tot Leyden, desen Hoorn met seer groot voordeel inde Pest gebruykt heeft.

Martinus Forbissenus, de *Navigazione in Regiones Occidentis & Septentrionis*, segt: Dat hy een dode Visch in 't Noorder Gewest gesien heeft, die door de Baren der Zee, gintsch en herwaarts geslingert wiert, dragende voor op de Stern een regten Hoorn, anderhalf eile lang En dat sommige onder de hare, enige Spinnen daar op setteden, die terstond stierven.

Sommige meynen, dat d'Eyenschappen die d'H. Schrif't *Dier Rem* toeschrijft, alderbest op den *Oryx*, of wilde Geyt, souden kunnen toegepast werden.

Maar dien *Oryx* is so wel, ja een nog meer onbekent Dier, als den eygentlijk genoemden *Een-boorn*, en wert immers so weynig, so onseker, en verscheyden, van den eersten, als van den laatsten gesproken.

Want voor eerst wert 't woort *Caprea*, in 't algemeen by de Latinisten voor alle Geyt genomen, en in 't bysonder, werden door 't selve de wilde Geyten verstaan, waar van wederom veele en verscheydene soorten zijn, als namentlijk *Rupicapra*, *Dama*, *Ibex*, *Bubalin*, *Pygargus*, *Capra Strepsiceros*, *Dama vulgarn*, *Capra Moschi*, *Bezoardica*, *Oryx* &c.

Aangaande de *Oryges Columella lib. 9. cap. 1.* rekent d'selze onder 't geslagte der Herten: En *Plinius lib. 8. cap. 53 fol. mihi 151.* onder dat van wilde Geyten, soo ook *Franzius in Hist. Animal. Sacra, part. 1. cap. 23. fol. mihi 176.* en *Bochartus cap. 27. fol. mihi 962.*

So dat sommige dit slag van wilde Geyten *Oryx*, sommige *Dorcas*, andere *Bubalis*, *Dama*, *Gazella*, *Ibex*, en so voorts noemen, en men niet regt weet, welk van dese alle, voor den waren *Oryx* gehouden moet werden.

Van den oorspronk, en verblijf-plaats der *Oryges* wert ook seer verscheydentlyk gesproken. So steltse *Herodotus lib. 1v.* onder de Dieren, die ontrent het
begin

begin vande Rivier Triton, in Africa geteelt werden.

Datse in dat Deel des Werelts voort-komen, getuygt *Plinius libr. x. cap. 73. fol. mibi 192.* en *Juvenalis Satyra xi.* noemt hem den *Getulifchen Oryx.*

Andere dat hy sig in *Aethiopia* geneert, als *Agasarchides*, *Strabo*, *Diodorus* en *Heliodorus.*

Plinius libr. 2. cap 40. fol. mibi 13. segt: Datmen hem ook in *Aegypten* vindt. Gelijk ook *Ælianus de Hist. Animal. libr. 7. cap. 8. fol. mibi 209. en libr. x. cap. 29 fol. mibi 302.*

Daar is ook verschil wegens der selver fatsoen en en maaksel. D'een segt dat hy twee Hoornen, en andere dat hy'er maar eenen heeft. Die hem onder de soorte van *Geyten* stellen, seggen dat hy twee Hoornen heeft, als *Bochartus de Animalibus Sacæe Scripturæ.* Maar *Plinius, libr. xi. cap. 46. fol. mibi 216.* schrijft dat hy'er maar eenen is hebbende: So doet ook *Aristoteles, libr. 2. de Hist. Animalium, cap. 1. en libr. 3. de part. Animal. cap. 2.* Als ook *Oppianus de Venatione libr. 2. versu 445.*

Ælianus de variâ Hist. Animal. libr. 14. cap. 15 fol. mibi 405. dat hy'er vier heeft, die niet regt opgaan, maar na agteren toe, tot bykans op de schouderen, neêrwaarts zyn hellende, waar door hy de *Damæ*, of *Oryges Platycerotes*, dat is met brede en lange Hoornen, schijnt verstaan te hebben.

Fonstonus geeft'er twee af-beeldfels van, maar of die meer na den *Oryx*, of na den *Indiaanschen Ezel*, of *Onager* gelijkenen, derst *Aldrovandus* (segt hy pag. 86) zelfs niet uytspreken, en bekent ook aldaar den voornoemden *Fonstonus*, niet sekens van sijne gedaante te hebben. Gelijk ook *Bochartus cap. 27. fol. 966.* segt: dat de nature vanden *Rem* (waar door hy den *Oryx* verstaat) hem niet al te wel bekent is. En pag. 970. schijnt hy den selven twee Hoornen toe te eygenen, hoewel hy sulx niet duydelyk uyt drukt, wanneer hy segt: Den *Oryx* heeft somtijts maar eenen hoorn.

Sy komen ook niet over een, inde selfstandigheyt vanden Hoorn: *Nierenbergius* segt: *cap. 3. hist. naturalis fol. 111.* dat dit Dier lange en vaste Hoornen heeft: en *Bartholinus de Unicornæ pag. 70. en 71.* dat die hol zijn, en dat'er verscheyde dingen vanden selven gemaakt werden, als Bogen, Cythers, Fluyten, &c.

D'een segt, dat'et een schrikagtig, blode, en vertzaagt Beest is, D'ander dat'et wreet is: welk verschil mijns oordeels daar van daan komt, dat die soort van wilde Geyten, welke twee Hoornen hebben (waar onder sommige den *Oryx* stellen) meer bloed en schrikagtig is, dan den eygentlijk alsoo genoemden *Oryx*, die maar eenen Hoorn heeft, also den selven van een wreedden aart gehouden wert, gelijk *Oppianus libr. 2. de Venatione, versu 446. pag. mihi 66.*, en *Martialis libr. 13. Epigram. 95.* als ook *Plinius libr. 2. cap. 40. den Oryx al't famen wreet noemen.*

Columella libr. 1. cap. 9. segt, dat'et nevens andere Dieren, tot't gebruyk geslagt wert, met dese woorden: *De wilde Dieren, en Vee, als wilde Geytjes, Dassen, en ook Oryges, en de Geslagten der Herten, of wilde Zwynen, verstrecken tot de Lekkernijen, en wellusten der Grotten.*

Hier mede komt over een, 't geen *Barthol. de Unicornu fol. mihi 72.* segt: Dat't lighaam vanden *Oryx* seer gefont en bequaam tot voetsel van 's menschen lighaam is, en dat deselve daarom onder de reyne Dieren 't Volk *Israëls* als eene gebruykkelijke spijs, is aanbevolen geweest, als blijkt *Deuteron. 14. v. 5.*

Dat dese Beesten seer smakelijk van Vleesch geweest zijn, kanmen ook hier uyt besluytens, datse voor *Delicateffen* op der *Romeynen* Tafels eertijts zyn gedischt geworden, als *Juvenalis Satyra XI. se kennen geeft.*

Ten laatsten komen de Beschrijvers vanden *Oryx* ook

ook niet over een , in deffels lengte of grootte : want *Herodotus* segt , dat hy so groot is als een Os , so ook *Ælianus libr. 1v. de Hist. Animal. cap. 15. fol. mibi 405.* En *Oppianus versu 551. libr. 2.* segt , dat hy bykans so groot is als den *Rhinoceros*. Maar *Aristoteles Hist. Animal. libr. 3. cap. 2.* stelt de wilde Geyte onder 't getal der allerkleynste viervoetige Hoornbeesten , seggende : Ik en ken geen kleyn hoorn-dragent Beest , maar 't allerkleynste dat ik ken , is de wilde Geyte.

Albertus Magnus, segt dat den *Oryx* so groot is als een Bok , en dat hy gebaart is , welk laatste ook *Ælianus libr. 14. cap. xv.* toestaat.

Dus verre vande natuer, en gedaante vande wilde Geyten, en *Oryx*.

Als men dit alles dan wel overweegt , salmen moeten bekennen , dat 't geen de *H. S. vande Rem* of *Reem* getuygt , niet heel wel op den *Oryx* of *wilde Geyte* gepast kan werden.

Want uyt de woorden *Balaams* , *Num. 23. v. 22. en 24. v. 8.* blijkt, dat 'et *Dier Rem* leer hoog is , daar nogtans *Aristoteles* en *Albertus Magnus* anders vanden *Oryx* getuygen. .

Dat den *Rem* een hogen Hoorn heeft , blijkt uyt de woorden *Dauids Psal. 92. 11. Gy sult mijnen Hoorn verhogen, als die van een Rem ;* Maar 't is bekend dat der *Herten Hoornen* veel hoger zyn , dan die der wilde Geyten.

Wel is waar , dat vande Geyt getuygt wert , datse huppelt , dertel , en seer genegen is om te stoten , en dat in dien opsigte , 't geen van *Joseph Deuteron. 33. v. 17.* gesegt wert (*Sijne Hoornen zijn als de Hoornen van een Rem , daar mede sal by de Volkeren stoten*) op de Geyte soude kunnen geduyt werden : Maar daar wert ook boven dat , een sonderlinge wreetheyt inden *Rem* vereyscht , waarom *David Ps. 22. v. 22.*

ver-

verfoekt , verloft te werden vande Hoornen der *Reemins* , daar nogtans vele Geleerde Schrijvers , en d'ervarentheyt leet , dat de Rhee of wilde Geyte (als wy hier boven vermaant hebben) schuw en bloos is.

't Geen *Job* vande *Rem* segt , dat sijne kragten groot zyn *cap. 39. v. 14.* kan niet geduyt werden op de wilde Geyten , die by gebrek van kragten vande Ploeg bevrijdt zyn. Mogelijk sal yemant leggen, dat den *Oryx* (welke onder 't geslagt der wilde Geyten gerekent wert) wreet en sterk zy. 't Is waar , dat hy wreder en sterker is, als de wilde Geyte , maar van desen wert doorgans getuygt , dat hy niet meer dan eenen Hoorn heeft.

Eyntlijk komen alle Auteurs daar in over een , dat een waren Eenhoorn niet kan gevangen nog getemt werden : Daar 't nogtans blijkt, so uyt de H. Schriftuur als elders, dat Hertten , Dassen, wilde Geyten , en derhalven ook d'*Oryges* , met Netten , en Honden gevangen werden. *Albertus Magnus* segt dat den *Oryx* ligtelijk te vangen is , met een strik , gelijk *Jonstonus pag. mihi 86.* getuygt, en men vindt by *Asbenaus libr. v. fol. mihi 216.* dat inde prachtige *Stay* van *Antiochus* , een Gespan van twee *Oryges* geweeft is , en ook by *Horus Apollo libr. 1. cap. 46.* dat d'oude Koningen van *Aegypten* op dat Dier geseten hebben.

Wil nu yemant hertegen inbrengen , dat uit de twee bovenstaande, en terstond bygebragte Texten der H. S. schijnt te blijken , dat den *Rem* twee Hoornen heeft , en derhalven genen *Een-boorn* daar onder verstaan kan werden: Den selven sal ik tegemoet voeren , dat *Saadias* , *Kimchius* , *Pomarius* , *Aquinas* , en andere Joden meer , vande latere Eeuwen , den *Rem* voor een Dier met eenen Hoorn beschreven hebben , en moet men 't daar voor houden , dat onder 't getal van vele , aldaar maar een verstaan wert, *per numeri Enallagen*, of verandering van getal : Want

op

op andere plaatsen wert den selven wederom maar eenen Hoorn toegeschreven, gelijk hier voren geseyt is: Of wanneer *Deuterom.* 33. v. 17. gesegt wert *sijne Hoornen zijn als de Hoornen eens Eenhoorns.* Soo werden daar door verstaan, niet twee Hoornen, op een en 't selve Beest staande, maar verscheyde Hoornen, van die soort der Beesten, die den Eenhoorn genoemd werden: gelijk als meermaal inde H. Schriftuur, de soorten van dingen, in 't meerder getal staan, daar maar een is, of in een enkel getal, daar 'er meer zijn.

Andere zijn'er geweest die gemeynt hebben, dat den *Urus*, by sommige wilden *Os* genoemd, voor den *Eenhoorn* behoorde gehouden, en genomen te werden, maar de naam van *Urus* is veel verscher, en niet so beroemt, als wel die van den *Eenhoorn*, al lang voor heen geweest is, want van desen heeft *Ctesias* albereyts by't leven van *Artaxerxes Mnemon* vier hondert Jaar voor d'Heere *Christi* Geboorte geschreven, maar den *Urus* heeft geen der *Romeynen* voor *Caesar* gekent, na welken ook weynige, vanden selven enig gewag gemaakt hebben: en inde Schriften der *Oude Grieken* wert gantsch geen vermaan vanden selven gedaan. Daarom segt *Plinius libr. 28. cap. x. fol. mihi 519.* dat de *Grieken* gene *Uros* of *Bifontes* gekent hebben, hoewel de *Bosshen* van *Indien* met veel wilde *Ossen* versien zyn, 't welk gene *Uri* of *Bifontes* zijn. 'T en waar men van't algemeen tot 'et bysonder wilde overstappen. 'T en blijkt niet, segt *Bochartus fol. 962.* dat'er tot nog toe ergens *Uri*, dan alleen in 't *Hartzwaldsche Bosch*, of in plaatsen daar ontrent gelegen, geweest zyn. Waarom ook niemant sig behoeft te laten wys maken, dat desen by *Mosis* tijd, de *Joden* bekent geweest zy: Daar is ook niemant (segd den selven) die schrijft dat *Syryen* en *Palestina* wilde *Ossen*

voort-

voort-brengh. So dat 't noodzakelijk is, dat *Mofes*, *Job* en *Balaam*, door 't woort *Reem*, een ander Dier verstaan hebben.

En laastelijk hebben eenige geoordeelt, datmen den *Onager*, of *Woud-Ezel*, voor den opregten *Een-hoorn* most erkennen. Wel is waar dat den *Hoorn* deses *Diers*, anders van gedaante is, als die vanden opregten *Een-hoorn*, maar vande kragten deffelfs tegens 't fenijn, wert met geen minder lof, dan van die des eygentlijk also genoemden *Een-hoorns*, gesproken.

En hoewel de *Woud-Ezel* in groote, met den opregten *Een-hoorn* over een komt, so verschilt hy egter in verscheyde opsigten vanden selven, te weten, in sijn bayr, inde lengte, gladtheyt en verwe van sijnen *Hoorn*, inde voeten, &c. welke alle ook selfs, na 't *Landtschap* daar de selve voortgebragt werden, komen te veranderen, gelijk hier boven gesegt is: *Allo* men gehoornde *Woud-Ezels*, in *India*, *Sy-thia*, en in *Africa* vindt, gelijk by *Herodotus* libr. 4. en by *Aelianus* in *Hist. Animal. libr. 10. cap. 40.* te sien is.

Staat ook aan te merken dat de *H. Schrift* by *Job* 39 v. 8. en 12. onderscheyt tusschen den *Woud-Ezel*, en den *Een-hoorn* is makende, also dese twee aldaar verscheyde benamingen gegeven werden.

Hier by komt, dat de *Woud-Ezels* levendig gevangen, en tam gemaakt konnen werden, gelijk *Varro* *de Rustica* libr. 2. cap. 6. en *Plinius* libr. 8. cap. 43. als ook *Anatolius* in *Hippiatricis* cap. 14. en andere meer getuygen. 't Welk men vanden *Een-hoorn* niet seggen kan. *Fonstomus* *de Quadruped. fol. mibi 27. cap. 3.* segt: dat sommige om *Muyl-Ezels* voor te telen, daar toe wilde *Ezels* uytkiezen die eerst getemt zijn, alsoo dit *Dier* sig seer ligt tam maaken laat, en dat

dat 'et eens getemt zijnde, de eensame plaatsen niet graag wederom zoeken sal.

Wilde Ezels (segt *Leo Africanus fol. 215.*) worden vande Arabiers inde wildernissen met strikken, en ander tuyg gevangen.

En sulks ontkent ook *Job cap. 39.* niet, want hy leert ons daar alleen, dat de Woud-Ezel vry en ongebonden heen gaat, in welken staat, so lang hy blijft, woont hy in eenzaamheyt, en veragt het gewoel vande Stadt, &c.

En hier mede hoop ik genoeg bewesen te sullen hebben, dat, nog de Tant vande *Visch Narhual*, voor een Hoorn, veel min voor die van 't viervoetige Dier, eygentlijk Een-hoorn genoemd, moet gehouden werden. Nog ook dat den *Orixx*, of wilde Geyt (so, om dat die gemeenlijk met twee Hoornen beschreven wert, als om dat 'et een schrikagtig en bloot beest is, 't welk sig vangen laat, getemt wert, en op de tafels der Grootē gedischt zijnde, voor lekkerny verstrekt) voor den Een-hoorn behoort genomen te werden. Gelijk mede niet den *Urus* of wilde Os, om dat die veel later dan den Een-hoorn, bekend is geworden, nog ook ten laastten den *Onager* of Woud-Ezel, om dat de H. Schrift onderscheyt tusschen dese twee is makende, en dat ook de selve gevangen en tam gemaakt werden kan. Derhalven ik besluyt, dat den opregten, en eygentlijk also genoemden Een-hoorn, een Dier is, van dese alle verschillende, en dat 'etselve (so vermits de gelijkenissen en afbeeldsels van de natuur deses Beests inde H. S. genomen, als mede wegens d'eyenschappen, rakende desselfs Wreetheyt, Sterkre, Moedigheyt, onbedwingelijke Wildtheyt, en de voorname Kragt en deugt des Hoorns, 't selve Dier inde H. Bladeren toegeschreven; gelijk ook uyt de Gedenk-schriften der Oude en Nieuwe

we Schrijvers, mitsgaders de getuygenissen der gener, die 't selve met eygene oogen gezien hebben) niet alleen lang voor de Zond-vloet was, maar ook nog huyden ten dage, in wesen is, en voornamentlijk, in *Africa* gevonden wert.

E Y N D E

R E G I S T R